

İslâm Tasavvufu/el-Lüma'. Ebû Nasr Serrâc et-Tûsî, Çeviren: Prof. Dr. Hasan Kâmil Yılmaz. Erkam Yayınları, 2012, 536 s. ISBN: 9944381192

İHSAN KOÇAK

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi,
İslami İlimler Fakültesi, Tasavvuf ABD. Yüksek Lisans Öğrencisi.
Ankara, Türkiye
Yıldırım Beyazıt University,
Faculty of Islamic Sciences, Department of Sufism, Post Graduate Student.
Ankara, Turkey

Türü: Kitap Değerlendirmesi

ORCID 0000-0003-1702-9937

ihsankocak01@hotmail.com

Geliş Tarihi: 1 Kasım 2021 | **Yayın Tarihi:** 21 Aralık 2021

Atıf/Citation: Koçak, İ. (2021). "İslâm Tasavvufu/El-Lüma'. Ebû Nasr Serrâc Tûsî, Çeviren: Prof. Dr. Hasan Kâmil Yılmaz. Erkam Yayınları, 2012, 536 s. ISBN: 9944381192". *Genç Atebe Dergisi* 2, 61-64

Özet

Tasavvufun dinî bir ilim olarak meşrûiyetinin sorgulandığı bir dönemde Serrâc'ın "Tasavvuf da dinî ilimlerden bir tanesidir" görüşünü savunması ve sistematik olarak bu görüşünü kanıtlayan el-Lüma'yı yazması ilgi çekicidir. Tasavvufun geldiği noktayı ortaya koyan ve tasavvufun dinî ilimler ile çatışmasını bir uzlaşmaya dönüştürmeyi amaçlayan el-Lüma', yazıldığı dönemin ve çevresel faktörlerin etkisinde kalmayarak dinî ilimler içeriğine apayrı bir görüş getirmiştir. Tasavvuf düşüncesini sistematik bir şekilde işleyen Serrâc, dini ilimleri tasavvufun dışında bir alan olarak göstermeyip fıkıh, hadis ve kelâm ile olan ilişkisini izah ederek meşrûiyetini sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Serrâc, el-Lüma', Dinî İlimler.

Abstract

It is interesting that at a time when the legitimacy of Sufism as a religious science was questioned, Sarraj defended the view that "Sufism is one of the religious sciences" and wrote al-Luma systematically proving this view. Al-Luma', which reveals the point of Sufism and aims to transform the conflict between Sufism and religious sciences into a compromise, has not been influenced by the period in which it was written and environmental factors, and has brought a completely different view to the content of religious sciences. Serrâc, who systematically studied the legitimacy of Sufism, did not show religious sciences as a field other than Sufism, but provided its legitimacy by explaining its relationship with fiqh, hadith and kalam.

Keywords: Sufism, Serrâc, al-Luma', Religious Sciences.

Eser, Hz. Peygamber'in (s.a.s) yaşantısındaki tasavvufî unsurları ortaya koymaktadır. Genel olarak tasavvufun konularını belirli bir ölçüde düzene koymak, toplum tarafından yanlış yorumlanmasını önlemek, tasavvufa tutarlı, akılcı bir sınıflandırma ve bakış açısı getirip, olayları sebep ve sonuca dayandırıp çözümlene yolunu tutarak İbâhilere karşı cevap verme niteliği taşır.

Ebû Nasr künyesi ile tanınan müellifin tam adı: “Ebû Nasr Abdullah b. Alî b. Muhammed es-Serrâc et-Tûsî”dir. Doğum tarihi kesin olarak bilinemeyen Serrâc, hicrî III. asrın başlarında Tûs'ta doğup, ilk dinî eğitimini burada almıştır. Bağdat, Basra ve Şam seyahatlerinde bulunup buralarda tasavvufî temelini atan Serrâc, Câfer el-Huldî (ö. 348/959) ve Ebû Bekir ed-Dükki'den (ö. 360/971) ders almış, Cüneyd-i Bağdadî (ö. 297/909), Sehl et-Tüsterî (ö. 283/896) gibi mutasavvıfların eserlerinden etkilenmiştir. 378 tarihinde, Recep ayında memleketi Tûs'ta vefat eden Serrâc yine aynı şehre defnedilmiştir.

Kitap kapağı orta boy olup ön yüzüne Ebû Nasr Serrâc'ın kabr-i şerîf'i işlenmiştir. Eseri 1996 yılında günümüz Türkçesine çeviren Prof. Dr. Hasan Kâmil Yılmaz'ın ise Edebiyat dünyasına kattığı 20'den fazla eseri mevcuttur.

El-Lüma', on üç bölümden oluşmaktadır. Sırasıyla; birinci bölümde: Tasavvuf, tevhid ve marifet; ikinci bölümde: Makamlar ve hâller; üçüncü bölümde: Sûfilerin Kur'an'ı anlayışı ve uygulamaları; dördüncü bölümde: Sûfilerin Hz. Peygamber'e (s.a.s) uymaları; beşinci bölümde: Sûfilerin Kur'an ve hadîsten hüküm çıkarmaları; altıncı bölümde: Ashâb-ı Kirâm, zühd ve tasavvuf; yedinci bölümde: Tasavvufta âdâb; sekizinci bölümde: Sûfilerin mektup, şiir, dua ve risaleleri; dokuzuncu bölümde: Semâ; onuncu bölümde: vecd; on birinci bölümünde: mûcize ve kerâmet; on ikinci bölümde; Tasavvuf kavramları; on üçüncü bölümde: Sûfilerin şatâhâtı ve sûfi geçinenlerin yanlışları başlıklı konular yer almaktadır.

Birinci bölümde; âvâmın tevhide, ehl-i hakâik'in zâhiri tevhide, havâssın tevhide gibi bazı tasavvufî tariflerden ve âriflerin özelliklerinden bahsedilerek mârifet kavramı tanımlanmıştır. Serrâc'a göre mârifet üç çeşittir: Birincisi, ma'rifet-i ikrâr, ikincisi, ma'rifet-i hakâik, üçüncüsü ise, ma'rifet-i müşâhededir (s. 38-39).

İkinci bölümde; tevbe, verâ, zühd, sabır, fakr ve fakr ehlinin özelliklerine temas edilmiştir. Makâm ise şu âyet ile delillendirilmiştir: “Bizim her birimiz için bilinen bir makam vardır” (Saffât 37/164). Serrâc, makâmı “Kulun ibâdet, riyâzet ve uzlet gibi konularda Hakk'ın huzurunda bulunduğu manevi yer” olarak tanımlamıştır (s. 41-45).

Üçüncü bölümde; Kur'an-ı Kerîm'i anlamanın ve dinlemenin yararından, kişiye sağladığı vâridattan bahsedilerek Kur'an-ı Kerîm'i dinlemenin ilk şeklinin önce Resulü Allah'tan (s.a.s) sonra Cebrâil'den (a.s.) ve nihâyetinde bunları da aşarak sanki Kur'an'ı doğrudan Hakk'tan (c.c) dinliyormuş gibi dinlemenin gereğine vurgu yapılmıştır (s. 78-79). Serrâc, sûfilerin Kur'an'a bakış açılarının sadece zahirle sınırlı kalmamasını, bâtına da inmelerini tavsiye etmiştir.

Dördüncü bölümde; Peygamberimizin (s.a.s) ahlâk ve ahvâline değinilerek mubahlarda Hz. Peygamber'e (s.a.s) uymanın hükmünden bahsedilmiştir. Serrâc'a göre, sûfinin hâli, âvâmın hâli gibi olmamalıdır. Ruhsat ve azîmette serbest bırakılan sûfinin azîmeti tercih etmesi önem arz etmektedir (s. 103-104).

Beşinci bölümde; hadisler ile Hz. Peygamber'in (s.a.s) üstünlüklerinden, hakikat ve dalâlet ehlinin arasındaki farklardan bahsedilerek; âlimlerin ihtilâfının rahmet olduğunu, zâhir ilimlerde ayrılığa düşen âlimlerin ayrılığa düşme sebebinin Allah'ın (c.c) rahmetinden kaynaklandığı dile getirilmiştir (s. 111-112).

Altıncı bölümde; Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) şüpheli hususlardan sakınma konusunda çok dikkatli olmasından, ferâset ve ilhamda onun kemâlinde (s. 131), Hz. Ömer'in (r.a.) hayatı boyunca dünyaya hiç değer vermemesinden, Hz. Osman'ın (r.a.) Kur'an okuma aşkı, ağlaması, gece ibadeti, hayâsı ve sabrı sebebiyle zâhidlere örnek oluşundan, Hz. Ali'nin (r.a.) şehit edildiği zaman oğlu Hasan'ın (r.a) minbere çıkıp "Emîru'l-mü'minin aramızdan ayrıldı, dünyaya ait sadece bir hizmetçi satın almak için ayırdığı 400 dirhemi bıraktı" diyerek onun dünyaya ait hiç bir mal varlığı bırakmadığını ümmete ilan etmesinden bahsedilerek Hulefâ-i Râşidîn'in zühdi hayatından örnekler verilmiştir (s. 139).

Yedinci bölümde; sûfilerin abdest, temizlik, namaz, zekât, sadaka, oruç, hac, dervişlik, sohbet ve arkadaşlık edeplerinden bahsedilerek bir sûfinin ahlâkının nasıl olması gerektiğine vurgu yapılmıştır (s. 153). Serrâc, ahlâkın temelini aileden gelen eğitimden kaynaklandığını öne sürmüş ve bunu da Allah Resûlü'nün (s.a.s); "Hiçbir baba evlâdına edepten daha değerli bir armağan veremez" hadîsini örnek vererek temellendirmiştir.

Sekizinci bölümde; sûfilerin duâlarından bahsedilerek onların birbirlerine karşı olan nasihatlerinden örnekler verilmiştir. Mesela, "Bir defasında Serî es-Sakati'ye, 'Bize öğüt ver!' dediklerinde, o da 'Allah için borç istemeyin' demiştir (s. 255). Bu bölümde Serrâc, son olarak tasavvufta şiirin öneminden ve sûfilerin yazdıkları mektuplardan bölümler paylaşarak birbirleri ile olan ilişkilerinden bahsetmiştir.

Dokuzuncu bölümde; genel olarak semânın tanımı yapılarak semâ ehlinin derecelerinden bahsedilmiştir. Serrâc, avam ve havâsın semâ dereceleri ve hükümlerinden bahsederek ikisinin farklı şeyler olduğu görüşünü açıklamıştır.

Onuncu bölümde; vecd ehlinin özelliklerinden, vecdin verdiği heyecandan ve vecde gelen sûfinin hallerinden bahsedilmiş, bölümün sonunda *Kitabü-l Vecd*'den alıntılar yapılmıştır (s. 301).

On birinci bölümde; mûcize ve kerâmetin ne olduğundan, aralarındaki fark ve benzerliklerden, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Kur'an mûcizesi üzerinden Peygamber ve velî arasındaki farklardan bahsedilmiştir. Serrâc, kerâmetin mûcize ile karıştırılmamasını, kerâmetin hâla var olduğunu ama mûcizelerin sadece peygamberlere has olduğunu ve Efendimiz (s.a.s.) zamanında son bulduğunu belirtmiştir (s. 311).

On ikinci bölümde; genel olarak tasavvufta kullanılan kavramların anlamları ve sûfilerin kullandığı bazı kavramlar ele alınmıştır.

On üçüncü bölümde ise; şatâhatın lügât mânâsı verilip ıstılah mânâsı açıklanmıştır. Serrâc'a göre şatâhat, vecdin anlatımı sırasında feyiz ve heyecan ile sarf edilen ve ayık insanın yanlış anladığı ifadelerdir. İlminde derinleşmiş kişilerin anlayabileceği bu kavram ise insanlar tarafından hoş karşılanmamıştır (s. 370). Ayrıca bu bölümde, tasavvufun anlaşılmasının zor yanlarına, sûfi kimliği ile geçinen kişilerin yanlışlarına, kişiyi dalâlete götüren usûl hatalarına ve küfür ile ithâm edilen bazı sûfilerin menkıbelerine de yer verilmiştir.

Sonuç olarak Serrâc, tasavvufa karşı olan kişileri ve İbâhileri aynı çatı altında toplayarak içinden dalâlete düşen kesimi ayırmış, halk tarafından tepki gören ancak kendisinin dışlamaya gücü yetemeyeceğini düşündüğü sûfileri ise şatâhat kavramıyla izah etmiştir. Kur'an ve sünnetteki delilleri tespit ederek tasavvufun dinî bir ilim olduğunu ortaya koyup eserine sistematik, tutarlı, akılcı bir sınıflandırma ve bakış açısı getirmiştir (s. 10).